

Polcz Elaine

Napló

(2002. december) Nem is tudom hanyadika van, – hamarosan indulok Rómába. Nem tudom, hogy miért fogadtam el. Talán azért, mert úgy érzem a régi nyomorúságra gondolva, hogy ha az ember repülőjegyet kap, szállodát,apidíjat – megy Rómába. Csak az a baj, hogy esik az eső, s 1-jétől 9 fok a hőmérséklet. Fűtenek-e? Mennyit fáztunk Miklóssal. Weöres Sándor, Amy, Ágnesék is fáztak.

Amivel sokat kinlódok, tegnap este jön egy üzenet, hogy hetek óta keres valaki, egy 98 éves néni haldoklik, tiszta tudattal, és a halála előtt még szeretne látni.

Aztán Bertához Erdélybe, karácsonyra, aminek nagyon örülök. Kicsit félek, mert ha havazik, akkor se ki, se be a faluba. Valahogy majd lesz. Sok-sok kicsi mécseszt vettem, és ami a döntő, hogy egy szép szemfedőt is akarok vinni, mert ami van, az olyan durva, amit ő vásárolt volt. Mondtam is, hogy te Berta, kell neked egy másik. Persze vásároltam még sok mindent, csak levesporokat hármuknak 20 ezer forint körül.

Sokat küszködöm az Isten-képpel, képemmel. Pocsék előadást tartottam Szegeden. Hit és gyógyítás, Orvostudomány és gyógyítás. Hazajövök, mit találok itt? Hivatalos orvosi lapnak egy melléklete, "Hit és gyógyulás". Igen. A hit gyógyít. Még annak idején néztük Jánossal, Pilling Jánossal a Klinikán, mitől gyógyulnak a betegek? Bármitől, amiben hisznek.

És én nem tudok eléggé hinni abban, hogy gyógyul a szemem. Pedig annyi mindent csinállok. Járok a pszi-sebészhez. Tényleg sokat tud, és meggyőző ember. S azt mondja egyszer, döntse el már, hogy élni akar vagy meghalni, akarja, hogy lásson vagy nem, mert én hiába küszködök. Valóban, még mindig nem tudok dönteni. Küszködöm azzal, hogy éljek, ne éljek. De ez nem azt jelenti, hogy el vagyok keseredve, egy csöppet se. Sőt, rendkívül szép az élet. De, de, hogy, miért? Lefelé és fölfelé! És akármit csinállok, mindig zúdulnak rám a hívások és a mindennapi teendők. Ennyi meghívást előadásra azt hiszem még sohasem kaptam. Talán azért, mert tudják, hogy Miklós meghalt, és szabadabb vagyok. Meg aztán egyik adja át a másiknak. Majdnem mindig zsúfolt a terem. Szombathelyen kimondottan ünnepeltek. Jó is volt. És az, amikor fölszólal a régi munkatárs, egyetemi tanár, az orvos, és azt mondja: világító lámpa volt nekünk, miatta kellett megtanulnunk a pszichológiát. Megtanultuk, de Elaine sohasem lépte át a saját határait.

Aztán az újság írja, hogy milyen volt még a sálam is. Szegedi egyetemi rendezés, karizmatikus társ által. Abszolút rossz, hideg terem, kevesen voltak, nem tudták ki lesz az előadó. Nincs meghirdetve, nem tudják, hogy mi lesz a tárgy, amiről beszélnek, de kötelező. Máskor volt úgy Szegeden, hogy bemenni nem tudtam a katedrához. Itt lézengtek az egyetemi hallgatók, hm. Persze az előadásom is rossz volt. Nem eléggé összefüggő, de, de.

Szeged. Egyetemen kezdik oktatni a hospice-t, a tanatológiát, méghozzá jobban, mint mi.

*

December 15-én folytatom, Rómában. Az El Greco kávéházban volt Takács Zsuzsával és két olasz írónővel, kerekasztal beszélgetésünk. Háromszázötven éves kávéház. Jó volt, jól sikerült, utána interjú, pont most javítom, és megyek, isten tudja, hová, vacsorára. Délelőtt a Sixtusi Kápolna. Azt gondolom, hogy döntő élmény volt abból a szempontból, ahogyan sikerült. Mindig azt hittem, hogy ez egy kis kápolna, és a tetején ott a kedvenc képem, Michelangelo, ahogy Isten nyújtja a kezét Ádámnak, teremti, adja a lelket, a két kéz gyöngéd közelsége, *majdnem* érintése. Igen ám, de miután gyalog elcubukoltam a Szent Péter templomig, ott kérdezek egy rendőrt, hol a Sixtusi Kápolna. Először valaki mást, az balra mutat, a rendőr jobbra. Persze ez több száz méter sétálás. Elindulok, és utánam szól a rendőr, hogy még egy kilométer. A Vatikán magas kőfalai. Belül a zárt kertek, és sehol senki, csak a hivatalok udvarán, luxuskocsi kocsi mellett. Kívül kopott motorbiciklik. No, nagy nehezen elérem a bejáratot, és akkor termeken és termeken át az uralkodó egyház. Hihetetlen mennyiségű szépség és munka. Könyvtár és gobelinek, és kárpitok, és egyházi ékszerek, és szobrok és falfestmények, és újabb szobrok, és oltárok, és falfestmények. Már mindent föladtam, elfáradtam, mert csak egy órára vágytam, hogy ott töltssem. Termek sorozatán, és mindig újabb és újabb sorok, amin végig kell menni. Nincs kitérő és nincs letérő. Olyan mint a hit meg az egyház. És akkor, mikor már a kijáratot keresem, belebotlok a Sixtusi Kápolnába. És ott, a mennyezeten – amit évek óta keresek. De innen alulról alig látni. Hogyha nem volna a fantáziám és az emlékezetem, akkor nem is látnék semmi különösöt. Így is megdöbbenőnek érzem a freskó zsúfoltságát, gazdag szövevényét. De maga a kép – homály. Ez az. Aztán kijutok, és veszek egy képeslapot, amin látom azt, amit hiába kerestem.

Tegnap a Mózes szobor olyan meggyőző, olyan lenyűgöző, hogy megint el tudtam képzelni, hinni, hogy van antropomorf isten. A Pieta pedig – a holttest lágyasága, szépsége. Mit tudott Michelangelo? Sokat tűnődöm, végül is mit láttam ott a Sixtusi Kápolnában? Egy zseninek a sok alkotását. A kápolna akkora, mint önmagában egy templom. Lenn ülnek és állnak az emberek, és bámulnak fölfelé, és nézik. Nem tudom, hogy az ő fantáziájuk mekkora.

Három dolgot értettem meg itt Rómában. Az egyik, az antik gondolkodás, az antik Róma és az az élet, ami úgy be van ékelődve a városba, hogy mit tehetnek az olaszok –, hát könnyedén veszik az életet. Nem lehet ennyi örökkévalóság mellett nem megélni azt, hogy milyen kicsi és múló az ember. És erre rátelepedett a keresztény Róma. Sok-sok zárt templom. Nincsenek nyitva a templomok, csak a turista-templomok. Ezelőtt 20 évvel még sok templom volt nyitva. És ha az ember vasárnap vagy valamelyik nap bejut, akkor ott van a komor, hideg, haldokló egyház, de teljes aranyló pompájában őrzi azt, amit hitt és gondolt, és a képeken a sötétség, a pokol és a szenvedés. S aztán már menten mellette ott a realista giccs, Szent Antal karján a gyermek Jézussal. Itt kezdődik a realizmus, és erre az antik és keresztény Rómára ráépül a mai modern Róma. Műanyagok, hihetetlen folyosók, liftek, mozgó és nem mozgó lépcsők, a márvány és a műanyag vegyítése. És most Jézus születését várva, te jó Isten, micsoda karácsonyfák, és micsoda Betlehemek. Nagyon ért Róma a giccshez, hogy élvezné Bálint Bandi. És az a könnyedség, ahogy vegyítik. Ehhez járul a növényzet. A gazdagsága és a hihetetlen könnyedsége, ahogy vegyítik a legkülönbözőbb formákat, és a szépségre törekedés mindenütt. Mindez hihetetlen mocskokban. Éppen sztrájkolnak a szemetesek. Döbbenetes. És itt mellettem a közelben – a Saint Giuseppe-ben lakom, a Sisto-híd mellett itt vannak a hajléktalanok, tömegesen, magyarok is köztük. Kutyapiszok nem nagyon van az utcán, mint nálunk. A hajléktalanoknak vannak kutyáik, azok nagyon kedvesek.

Tehát Róma. A szemét hihetetlen mennyiségű. S a szálloda elképesztő. Nővérek tartják, aránylag olcsó, csak olyan 15 ezer forint naponta (én két napot fizetek, a többit a vendéglátó). Luxus fürdőszoba, apáca módra. Ami azt jelenti, hogy óriási, gyönyörűen csempézve, egészen a mennyezetig, szárnyas ablak, kertre néző, a padló is félig márvány, bidé, a végé elrejtve a falba, csak egy

gombot kell megnyomni – illetve az öblítőrész a falban, csak egy gombot kell megnyomni. (Mindenütt gombokat kell megnyomni.) Keverőcsapok, külön melegítés a fürdőlepedőnek, minden nap friss hajmosó sampon, friss szappan, ha elhasználtam, nem használtam akkor is, fürdősapka új, másutt is törülköző, harmad, negyed helyen törülköző, végtelenül finom, selyempapír a vécépapír, alig lehet használni, olyan vékony és olyan gyönyörű. De fürdőkád nincs. Amellett táncolni is lehet a fürdőszobában.

A szobám is meglepő, egy óriási szekrény, sok rekesszel, és egy puritán ágy. Olyan kemény a párna, hogy az összehajtott pizsamakabátomat teszem a fejem alá, viszont felül rajta selyem franciaágy-takaró, két oldalt a földre lelóg. Ez a paplan is. Nem tudok mozogni alatta. És a lepedő francia módra a végén begyúrva. Döbbenetes. Ezen kívül van egy íróasztal és egy szék. No, egy kis éjjeliszekrény, telefon. A telefont sok baj volt, nem értették, vagy nem tudta az, aki az első napokban volt a szolgálatban, hogy mit kell csinálni, hogy a szobámba kapcsolja a nemzetközi vonalat. Lentől, a portáról se sikerült telefonálni. A mobilom pedig bedobta az unalmast, mindig egy olasz hang, szaporán közölt velem ezt-azt. Nemkülönböztetve a vonalas telefon is. Már azt hittem, nem sikerül hazatelefonálni. Még egy szép napon, csak úgy, Budapest becsönget.

Nagyon jó, hogy egyedül járom a várost.

Megint úgy érzem, hogy valamit visszavettem abból, amit elvesztettem, a frissességet, az erőt. Csodálkozott is Zsuzsa, hogy mennyit bírok. Hogy négy-öt órát járok délelőtt, egy kis pihenés, és este aztán megyünk még valahova. (Föltörte a cipő a lábam, leragasztottam, másnap megint indultam.) Próbálnám ezt otthon.

A legérdekesebb az, amit sose tudtam eddig csinálni, térképről tájékozodom. Egyszer ugyan elvitettem, mert nem tudtam, hogy a Tiberis merre folyik, s addig mentem az annyira szeretett Tevere parton, míg elértem az óváros végét. És akkor vissza megint. Körülbelül másfél órát kutagoltam, délelőtti járás végén. Akkor már föladtam volna a büszkeségem, hogy hazatalálok, illetőleg a rátartiságom. Elhatároztam, taxiba ülök. Itt nem lehet taxit kapni, nem járnak üres taxik (mondják hogy telefonon is nehéz). Persze, jöhetnének a magyar taxisok, aztán itt megőrülnének, ahogy az olaszok vezetnek. Ez a másik, hogy nyugodtan bevetem magam a forgalomba, abszolút bízva abban, hogy kikerülnek. Örülten vezetnek. Mikor zöld van a gyalogosoknak, még átszalad egy-két kocsit. Viszont, ha én megyek át pirosban, biztos lehetek abban, hogy kikerülnek. De csak tíz centire mellettem. De érzem és tudom, hogy úgy lesz. És nem anyáznak.

A másik. Zuhogott az eső második nap, óriási pocsolyák, gödrök, hepehupa. Ilyen aszfalt, ha volna Budapesten, az összes újság cikkezne róla. Kockakövek kirakva a Via Julián, és a paloták között nagy tócsák, ott rohangálnak az autók közöttünk, nincs is gyalogtájtáró, nincsen járda. De ha nő mellett halad el a kocsit, akkor lelassít, különben a pocsolyából agyonfröcskölné a ruháját. Férfiak mellett nem. Megkérdeztem Zsuzsát, ő is ezt látta.

Megéreztem a századoknak a múlását és a jelentőségét, megéltem kívül-belül az előregedett egyházat, az újkornak a különös kihívásait, és megéltem magamat, azt, ami az utóbbi időben annyi problémát jelentett, az istenképem átalakulása – vissza kell lépnem, nem tudok kommunikálni egy teljesen személytelen Istennel, és szükségem van a kommunikációra. Nincsen olyan magas etikai érzékem, nincsen akkor világ- és emberszeretetem, noha nagyon szeretem az életet és a világot. De mégsincs akkora, ami igazi tartást adna, ha nem élem meg úgy a hitet, mint régen. Vagyis: kétféleképpen. Mintha az eszemmel másként hinnék, és az érzéseimmel, gondolataimmal megint másként.

Megint ott vagyok, hogy azért olyan az angyal, mert úgy képzeljük el. Egy lénynek formát adok. Így könnyebb. Istennek is formát adunk. Így könnyebb. S ha beszélek velük, akkor könnyebb. Hol tudom elérni saját magamat?

Itt van velem két kazetta. Az egyik meditáció a selfről, nagyon kedves, hogy a jóbarát Beáta Bishop hangján hangzik el. A másik meditáció a belső vezetőről. Én Krisztus-képet látok a lóbuszban. Kétségkívül mind a kettő jó, furcsa is ez a keleti út nekem.

A Mózes szoborhoz Hubay Miklós vitt föl, tanulom tőle, hogy mit lehet csinálni, ha az ember alig lát. Egy fiatalember segítette a munkáját, és soha annyi könyve nem jelent meg, mint amikor kezdődött, hogy nem jól lát. Tehát mentünk föl a Mózeshez, föl vitt taxival. Ott várta ez a fiatalember. S amikor utána megittunk egy feketét, és láttam, hogy zöldteát kér, és biofarmon dolgozik, rákérdeztem. Azért is dolgozik biofarmon, mert akkor kevésbé pusztítja az ember a természetet, és egy pillanat alatt ott voltunk a keleti filozófiánál. Ez az a sokat szidott fiatalság, illetőleg abból egy. De milyen sok van ilyen.

Fölmérem újból a távolságot, az időt, a tennivalót, önmagam. Egy óriási plakát, 6x6 méter, harlekin arcot mutat. Az örök ambivalenciát. Megértem, hogy miért szerettem annyira a harlekin arcot. Mert a vakító fehérre festett arcon át, amint mosolyog, két nagy könnycsepp esik ki a szeméből. Most sokkal jobban elfogadom, hogy készülök a halálra, az életzárásra, s ugyanakkor élni és nyitni akarok. Újból, még egyszer nyitni, és annyira tudom szeretni az életet. Annyira tudom élvezni Rómát. Itt el tudtam hinni, hogy az ember örege is lehet szép, látva Szőnyi Zsuzsát. Velem egyidős, hófehér a haja, szépen, diszkréten öltözik. Most is dolgozik a Vatikánnál, és minden hétvégén vendégül látja a magyarokat. Vagy negyvenen voltunk nála. Elképzelni azt, hogy bevásárol, megfőz, talál, terít, mosolyog. Igen. Szép a lakása, és szép ő. Az ő szépségében a testnek a magánya és az átszellemültség.

El kell fogadjam az ambivalenciámat, úgy látszik, hogy mélyen ilyen vagyok. El kell fogadnom a küzdelmet a hittel, egyebet sem csinállok, mint küzdök. Uramisten, mekkora utat tettem meg a református és ateista korom óta! És a, hm, milyen furcsa, eszembe sem jut a jelző, hogy milyen csoportba járok. Igen, ez az életem. Meg nem szűnő... Elég! Nem elég...

Vár rám a vakság, vagy nem? S ha megvakulok, mi lesz velem, hogy élek? Van bennem kíváncsiság is. Igen, igen, mondta a természetgyógyász orvosom, hogy döntse el: élni akar vagy meghalni. Nem tudom akkor gyógyítani, ha nem akar "meggyógyulni". Akkor döbentem rá, hogy belülről még a látással kapcsolatban is van bennem ambivalencia. Nem tudom, hogy akarok-e látni. De akarok is. Erősen romlik a szemem. Egyik nap tudtam két órát is olvasni, boldog voltam. Ma reggel a saját írásomat is alig láttam. De az öregek rendszerint már nem tudnak olvasni. Hát mit akarok? Valahol mégis reménykedem.

Nagyon szeretem a magányos bolyongásokat, nagyon szeretem a Tevere partját. Minden nap sokszor, sokat nézem. Olyan jó, hogy itt van tőlem pár percre. Lehetőleg olyan utat választok, ami a parton vezet.

Itt értettem meg valamit a tempóból. Ezek az olaszok, ahogy imádnak robogni, vágtatni, s micsoda kultúrával tudnak nem ütközni. És micsoda szenvedéllyel beszélni, magyarázni, kérdezni, és aztán lustálkodni. Dolce far niente. De igazuk van, és a reggeli beszélgetésnél Német Gabriella a Széchenyi Könyvtártól, és Péter, aki Kolozsvárt is tanít és itt Rómában is. Szép, nyugodt arc, nyugodt tekintet – arról beszélnek, hogy milyen csodálatosan tudnak az olaszok dolgozni, hogy ha éppen dolgoznak. És a jókedvük, a derűjük. Nagyon szeretem őket.

A koldusok sokkal patetikusabbak, megrendezettebbek, mint nálunk. Zsuzsa mondja, nézd meg, ez egy szép fiatal nő. Mondom, de akkor is farszító neki egész nap reszkettetni, és böttal, kétrét hajolva, arcába húzott kendővel csoszogni órákon át. Ő is futtatott, mondja Zsuzsa. Ezt a koldus-típust kezdem itt ismerni. Van más típus is. A hajléktalanok viszont – most mikor jöttem, a szabad tűzön, itt mellettünk van egy kis grund, nagyon kedves szoborral, az első olasz író, aki nem is tudom, milyen klasszikus, görög szöveget olasz mindennapi nyelvre tett át, az utca nyelvére – no, körülötte van egy kis fű, és ott tüzet gyújtottak, megfőzték a vacsorájukat. És itt van egy kút, a háztól egy percre – onnan szoktam én is hozni a vizet, mert ha nem, nagyon drágán kell venni a vendéglőben vagy itt a szállodában, az automatából kiváltani. Minden nap szép, friss műanyag poharat adnak, sterilen csomagolva. De ha van fenn vízem,

akkor eltűnik a pohár. Döbbenetek ezek az olaszok.

Mi volt a beszélgetés reggel? Hogyan alakul a Földnek a jövője. Azonkívül, hogy digitalizálják a magyar Corvinákat. Hogy sokszor hat réteg is van egy könyvlemez: követni lehet, hogy Mátyás hogy szólt bele. No, és aztán a Föld légköre, mi rontjuk, vagy sem. Ha csak tehenek élnének a földön, de sokan, akkor azoknak a trágyája s a bőföggése ugyanúgy piszkítaná a föld légkörét. Hogy miről is van szó: megyünk a Marsra 30-40 év múlva vagy nem? Túlszorodás, vagy jön az egykészes, másutt is. Lesz-e elég enivaló a földön? Nem is ez az érdekes, ezek a számítások, hanem a tudományos részeredmények, hogy mire képesek most a kutatók. Például, hogy egy könyvet, ami szénné égett, azt is olvashatóvá lehet tenni. Meg egy gép segítségével a különböző rétegeket, ami a kódexekben van, lehet olvasni egymás után anélkül, hogy letörölnék a fedő réteget. Hm. Na, és az őszülő Föld?

Tudomány és hit. Hányan küszködnek vele? És hogyha valaki a keleti felé fordul? Akkor bizony kevesebbet tesz itt a földön. Hm. Ezt döntőnek találok.

*

Jó lesz, ha készülök, egy fax jött, hogy javítsam ki. Megdöbbenem, hogy itt utolértek. A Magyar Intézet közvetítette, ma épp odamegyek vacsorára. Általában nem szoktam ebédelni. Hihetetlen, egyszer bementem ebédelni egy diákétkezdé-szerűbe, ahol is ettem egy kifőtt tésztát, valami paradicsomszósszal és mócsingos húsdarabkákkal, egy egész üveg vizet raktak le, mikor "aqua minaralt" kértem, és egy szelet kenyérért másfél eurót fizettem. Másfél eurót, háromszázhatvan forintot. Na, több ebédelés nincs. De ma mégiscsak, mivel napokig nem költöttem, csak busz meg belépő a múzeumokba. Nagyon ritkán megyek busszal – azért beültem egy turista menüre, amire 11 euro volt kiírva, gondoltam, egye fene. De mire fölkeltem 20 lett, pedig direkt nem vettem hozzá egy szelet kenyeret se. De vizet muszáj igyak. Egy alma volt a desszert. Különbben nagyon jó megoldás. Máskor meg nem vacsorázok, kivéve, ha meghívásom van. Vagy, valamelyik este vettem egy kicsi szelet pizzát, s az végre olcsó volt, 1 euro. Az semmi, ha meggondoljuk, hogy egy szelet kenyér 1,5 euro az étkezésemben.

A szállodához még. Az óriási, majdnem mennyezetig érő szárnyas üvegablakon a zsalut gombnyomásra, villannyal engedem le, ugyanúgy a fürdőszobában. Viszont ki van írva, hogy értéket ne tartsunk a szobában, adjuk le a recepciónál. Leadom az útlevelemet, az összes pénzemet, minimálisat magamnál tartva, nyitott borítékban. Átveszik, nem olvassák meg, leteszik maguk mellé. Amikor kikérem, jaj, most nincs itt a nővér, akinél van, elrakta, majd délután. Délután nevetve hozza a nővér, a boríték ugyanúgy nyitva, oda se néznek, hogy mennyit veszek ki belőle, majd megfogják, elrakják. Döbbenetes. Zsuzsával összenézünk, nevetünk. Úgy látszik, ezek mégis hisznek. De bejövet mit találunk? Azt hiszem, a Szent Giuseppe szobor lehet, aranycirádákkal körülvéve, színes kis lámpák gyúlnak ki körben. Aztán ott van a Betlehem is már, tökéletes giccs, meg karácsonyfa földiszítve piros masnikkal. És kinn, mielőtt az utcáról belépünk, szép, ragyogó barna kapu, előtte zöld pázsítszőnyeg, ragyogó tisztaság az egész szállodában – a mocskos utcában. Jobbról-balról egy-egy pálma a kapunál, s a pálmán – alacsony pálma, bokorszerű – piros masnik. A házirendbe az is ki van írva, hogy ne tegyük ki száradni fehérneműinket az ablakba. Az utcán jobbra-balra lógnak a pizsamák, a kötények, alsóruhák. Mivel esett az eső, két-három napig is lóg ugyanaz. Mindig nevetek, ha jövök haza. Ez olyan mint Dél-Olaszország, ez a kicsi, zsúfolt negyed. Azt mondta Gyöngyi – aki a Magyar Intézetben dolgozik, ő hozott be a repülőtérről (ahol a kiszállástól a csomagunkig vonat vitt minket, aztán amíg megérkeztek a csomagjaink, meg lehetett őszülni), no, azt mondta, hogy itt minden kicsi trattoria, étkezde kitűnő, nem lehet elvéteni. De első nap olyan pocskék pizzát ettünk, hogy még Magyarországon is meggondolná az ember. Elvágni sem tudtam. Mellette tíz lépésre viszont olyan pizzéria, ami kicsi, hogy éppen csak le lehet ülni bal oldalt a fal mellett, s jobb oldalt rengeteg, finomabbnál-finomabb pizza. Nagyon jók, és olcsó is. No de ilyenek, hogy padlizzán van a tetején, meg gomba, meg spenót.

Aztán a vacsora a nagykövet asszonnyal, aki nekem egyáltalában nem tűnt gyanúsnak, hogy mi a beosztása. Nagyon vidám és jó vacsora, negyvenféle előétel. Aztán halak, aztán rozmaringos báránysült, ittunk is, furcsa, nagyon jó édességek, s a legvégén valami különleges olasz ital. Egy csöppet be is csiptem. Jól telt az este. Akkor lett gyanús, mikor a diplomáciai kocsi előállt, hogy ő a nagykövet. Gondolom, hogy ő is jól érezte magát, ez már harmadszor fordul elő, vagy negyedszer, vagy tizedszer, hogy gyanútlanul közeledem valakihez. De talán éppen ez a jó. Rengeteget kacagtunk. S meglehet, sőt biztosan így van, hogy számára is ez az igazibb találkozás. Nem mintha olyan nagyon másképp beszélnek egy nagykövet asszonnyal, de biztos valami volna bennem is. Azt gondolom, hogy ezt nehéz teljesen elkerülni. Nem is tudom, milyen vagyok, – abszolút félredobom ezeket a konvenciókat, vagy pediglen valamelyest tartom, biztos vannak árnyalatok. Az jut eszembe, hogy egyszer, mikor tudtam, hogy az egészségügyi miniszterrel beszélek Budapesten, azt mondtam neki, hogy hallottam reggel beszélni a rádióban, s egészen normális volt. Mindenki megdöbbenet körülöttem, ő világosan értette, hogy azt akarom mondani, hogy természetes és emberi volt. Nyilván a hangsúlyom ezt közvetítette, de emlékszem, a többiek fölszisszentek.

Kertész Imrének a nyilatkozatát olvastam végig. Érdekes.

*

Harangoznak. Váradon vagyok, Góbé-szálló. Minden hamis, minden próbálja a székely életet utánozni. Elég olcsó a két szoba. Fürdőszoba, minden tiszta, a vacsora ígéretes, de nagyon gyöngö. A hortobágyi húsos palacsinta, amit paprikásnak adnak, fehér. A tárkonyos levesben nincsen tárkony. Egyébként jó.

Előző nap tele volt hírekkel, rádió, tévé, sorban hívtak telefonon, hogy ne induljak, jegesek az utak, az M3-ast lezárták, fél kilométeres sor. Sehöl semmi, száraz aszfalt, könnyű menni. (Egy darabig. Aztán havazás, jeges, havas utak.)

Rómából hazajövet, másnap Annácska, Annácska szívem közepe, rengeteget dolgoztunk. Illetőleg dolgozott, kínlódott a kompjuterrel, de végig mosolyogva. Ez az a bizonyos veszélyes magatartás, amikor valaki olyan könnyen veszi a nehézségeket, s akkor a másik elhiszi neki, hogy nem is olyan nagy munka. És ő hozta a vacsorát, egy kicsit másnapra is elraktam magamnak belőle. Fasiozott egybesütve. Hm, és kicsoda sajtót tudott szerezni.

Következő nap Zolikáék vacsoráztak nálam, igazi olasz vacsorát akartam adni. Eredetileg Annácskának is, de aztán ő hozta, mert eredetileg úgy volt, hogy hozzá megyünk. Zolikáéknak nem sikerült az olasz vacsora. Semmi se sikerül úgy, mások itt az ízek. Ők influenzások voltak – otthon feküdt Szilvi –, rajtam is kezdett kitörni. Szerencsére jött Annácska és Anikó – Anikó készítette a karácsonyi interjút velem, amit elhoztak, és boldogan viszem Bertának. (A Petőfi Rádió adta le, karácsony este.)

Csak elfelejtettem szólni Gábornak, hogy tegye be a szemfedőt, amit odaadtam volt, hogy vigye a munkatársaknak Szegedre. A gyertyatartót, a szemfedőt. Nem tudom, mit csinált, összekutyulta a dolgokat, utolsó percben nem vitte le. Vagy levitte és visszahozta, nem tudom. Ezt akartam adni kicsit tréfásan Bertának, hogy készülünk, így együtt, karácsony este. És ahány halott, annyi gyertya. De Gábor nem hozta el, vagy én elfelejtettem az utolsó percben telefonálni, hogy hozza el. (Nem volt időm másikat venni.) Noha találkoztunk is, na de mit is csinált? Rádiót vett Bebinek. Megvette azt a rádiót – kértem, hogy szerezze be –, amellyel lehet fogni Kideben a magyar adót. A Petőfit nem, és azért kértem a kazettát, amit elhozott Anikó. Örültem neki. És Annácska segített a

gyógyszertárban nagy bonyodalmak közepette beszerezni, elhozni a gyógyszereimet. Influenza elleni csodaszert is hozott. Megmutatták, hogy kell szedni. El is múlt. Vagy csak megjíjedt az erdélyi hidegtől. Mindenesetre kellemetlen volt úgy indulni.

Harmadik nap indulás.

Nagyon nehéz, a nem antropomorf Istennel kapcsolatba lépni. Visszalépés vagy előre? Megint hozzásimulni, vele törödni, aki személyes Isten. Hát végül is mi van itt, hogy tudja az ember ezeket a köröket befutni? Értem, hogy minden kor a maga intellektusának, szimbólumrendszerének, gondolkodásmódjának, kultúrájának megfelelően gondolkodik és imádkozik. Én is, de mégis. A *hogyan* fontossága. Bio-etika. Persze, azért is nyúltam vissza a személyes Istenhez, mert nem tudok etikus lenni eléggé, csak úgy, személyes kapcsolat nélkül. Ez támasz is, gondolkodás, etika. Bio-etika, amikor azért teszek valamit, mert fölismerem a felelősségemet a földdel, az éhezőkkel, az emberiség sorsával, a vízzel, a légkörrel kapcsolatban, és annak megfelelően élek, ezt a felelősséget vállalva. Ez már a ráció hite. Igen, az ember meg van fertőzve a rációval.

És a gondolkodásomban ez a kettő: a ráció és a hit. No de hát, ami végigsöpör a földön, az új hitnek a százada, és Bergyajev, amit mond, mert hol van itt az út? Azt hiszem, az út pillanatnyilag kettős, az, amelyik a ráció, a tudomány, és... hát folyton erről beszélek, minden előadásomban.

Erről jut eszembe, Gábor intézve az előadásom ügyeit, mondja, hogy valaki meg akar keresni mint spirituális tanítót, hogy egy hosszú, félnapos interjút készítsen. Na, szép kis ügy lesz. Hol vagyok én spirituális tanító? De sokat gondolkodom, próbálok gondolkozni, – nincsen elég időm rá.

Erről meg az jut eszembe, hogy megjelent az interjú, amit Dobos Mariann készített velem. Végre, volt egy csendes napom az influenza-nátha miatt, és akkor elolvastam, még egy interjú jelent meg. Csodálkozva nézem. Egyrészt, hogy mertem őszinte lenni Miklóssal kapcsolatban is, kimondom azt, hogy kemény igazság, de meg kellett ismerjen más nőket, át kellett lépjen rajtam az alkotás miatt. Hogy gazdagabban, jobban tudjon ábrázolni. Nem lehet egy nőnek az ismeretében, hatásában, tudásában élni. Nem így mondom, de ez volt a lényege. (Meg összefoglalja a végén Mariann, az én életem tanulságát.)

Kezdek valamit megérteni az életünkből Miklóssal. Néha úgy tűnik, megragadok egy-egy szálát, aztán megint elvesztem.

Annácska is, ahogy ragadja meg a szálakat, járja körbe a szerelmet. A múltkori úton Kidébe végig Annával foglalkoztunk. Most kicsit szabadabban, de körbejártuk a barátság- és szerelmet. Nádas Péterre gondolok, Annácska írásában idéz tőle. Valami nagyon okosat és hűvöset érzek Péterben. Mintha nem ugyanaz a Péter volna, akivel egy házban laktunk ott Orosziban, és akivel a barátság és a szerelem határain kutatva éltük saját szerelmünk nehézségeit. Már úgy értem, hogy ki ki a saját társával, de soha nem beszéltünk róla, és mégis értettük.

*

2003. január 4-e lehet. Kórházban, itt az Orfiban. A megszokott kezelések, tulajdonképpen kivizsgálás is volna, diszkrét trombophénia – diagnosztizálták a klinikán. Megáll az ember esze, hogy 40 éven keresztül folyton mutattam, mondtam, hogy minden kicsi ütésre bevérzés, tele vagyok kék-zöld foltokkal, ott dolgozom a haematológián, és senkinek nem jut eszibe ez a vérkép. De hát önmagában nem fontos, illetőleg a szemem miatt kerestük, van-e valami bajom? Kerestük, hogy mi lehet az oka. A szemem. Járok a természetgyógyászhoz, hívtam Zsófit, próbálok ezt, próbálok azt, eddig nem hittem, most kezdek vele szembekerülni, most, hogy mit nem akarok látni, és kezdek hinni benne, hogy talán mégis sikerül megállítani. Legnagyobb döbbenetemre – most megint próbálkoztam a képalkotással – két manó jött. Természetes, hogy a manók ezt nem tudják megoldani, nem is akartak mást, csak pajkoskodtak ott a szememben, a ciszta körül. Aztán másnap jött három kicsi tündér. Miklósnak a "Kék távol hegyek" meséjéből. Játékos, kedves, pici tündérek, ahogy megállnak, föllibbentik a szoknyájukat, pici zsebkezdőjüket előveszik a mellükből, legyeznek egymást, összeteszik az ujjukat, míg végzik a kisdolgukat. Aztán megtapintgatják az ujjukkal, a nap egy-kettő fölszárítja, veszik a pici zsebkezdőjüket, nem is tudom, mit csinálnak vele, és elindulnak a "kék távol" hegyek felé. Aztán jöttem rá, minekutána három tündért vittem be a szemembe, hogy meghalni indulnak. Tehát még mindig ugyanott vagyok, hogy nem tudom, hogy élni akarok vagy meghalni, és döbbenet figyelmelem, és mulattam is rajta. Ime tessék, észre se veszem, és a haláltündéreket viszem be a szemembe. Ma aztán megint kezdtem. Hogy mit nem látok? Egy pici házat nem látok. A nap óriási. És ott a hegy a fenyővel, és ott a tó, és ott a síkság. Ezt a gyermekkori rajzot szoktam rajzolni.

*

Bertánál Kidében. Nagyon jó volt. Karácsony este égettük a mécseseket. Emlékeztünk. Nevettünk, elcsöndesedtünk. Éjszaka beszélgettünk, vigyáztunk, hogy ne aludjon el a tűz. Hó, este vakítóan fekete ég, olyan szikrázó csillagokkal, amit nem láttam harminc-negyven éve. Zavartalanul jó lett volna, ha Gábor Magdusnál nem fázik: szimpla ablak, jeges szoba, s hozzá valami okból ragaszkodott a hálósájkához, ami egészen vékony volt. Nem tett rá takarót, mert akkor valami nem tudom mi van a két réteg között, nem működik, elképesztő.

Útközben belénk futott hátulról egy kocsis, illetőleg egy iskolabusz miatt fékezünk, kicsit hátráltunk. Addig nem járt semmi arrafelé (alkonyodott is, mert eltévesztettem Válaszútnál a letérőt). Nagyon simán vette Gábor. Az volt a véleménye, hogy nem veszélyes a vezetés ott. Azért néha félttem egy kicsit. Persze Berta rettentő mód aggódott, és azelőtt jöttek a telefonok, barátok sorban szóltak, hogy ne induljunk. Amikor Zolikának visszatelefonáltam Kolozsvárról, mondta, hogy az osztrák határt lezárták a sikos, jeges út miatt.

A Királyhágón, ahol Judittal szoktunk, megálltunk, ettünk egy pocsek levest, s pocsek mititét. Gábor ötöt is evett, nem tudom, hogy bírta ki a gyomra. Berta persze mindenféle finom falattal várt. Muszáj volt, hogy Magdushoz áttegyük Gábort – kicsit rossz volt a lelkiismeretem, mert valahogy csak be tudtuk volna langyosítani a belső szobát, de akkor nem az az igazi együttlét Bertával. Noha tényleg szívesen látta Gábort, és találtak hangot egymáshoz.

Gábor változatlanul jól tud bánni az öregekkel. Ahogy ránevet Bertára, ahogy beszél vele, valóban azok közé a ritka fiatalok közé tartozik, akik szeretik az öregeket. Eleinte nem nagyon hittem neki, de amikor láttam, hogy bánik Marival, Gyurival és velem – noha a velem-nél fölteszek egy kicsi, nem is kicsi, egy nagy kérdőjelet –, valahol a biztonságot is jelentem neki. Azt gondolom, kitűnően tudunk beszélgetni a kocsiban az úton, hogy pszichoterápia is ez.

Olyan furcsa, a lakásban maradt (elfelejtettem most a nevét), az a fiatal fiú, egyszer már láttam, aki a Miklós-hagyatékon dolgozott. És mikor hazatelefonálok, hogy minden rendben van-e, azzal veszi fel a kagylót: hogy Polcz Alaine lakása. Megdöbbenem, mert nekem Mészöly-lakás. És itt a kórházban először kellett azt bemondani: családi állapota "özveg". És azt, mikor kérdezik, alá kellett írni, kivel közölgék a diagnózist, mondtam, hogy senkivel. Kivel közölgék a haláloamat, mondtam, senkivel. Legközelebbi családtag Zolika, az unokaöccs.

*

Visszatérve Kidére. Nagyon nehezen élnek. Látni azt a küszködést, hogy Berta nem tud reggel fölkelni: járókeret, bot, akkor valahogy hurcol be fát, vagy Bebi segít. Uramisten, ott is befagyott a víz, át a két kerten, jégen, Bertától vitte vödörrel. Hány vödör vizet kell vinni a tehéneknek, disznóknak, maguknak? Születésnapja volt, meghívott, nekünk is sok süteményt süített, babot, kolbászt csomagolt, diót, mindent adott volna. Berta is, a tojást gyűjtötte nekünk. Istenem. Azt mondta Bebi: "mi nem látjuk, hogy szép a táj". Csak a gondokkal törődünk. Gyönyörű volt körbe a hóval borított hegyek, a fák. Az a zúzmara, mintha minden virágba borult volna, csillogó jégkristályok, pillangó szárnyak vagy jégvirágok. Nem is lehet róla írni. S benn a házakban, cementes nagy konyhák, rosszul záró ajtók, ablakok, a fűtés, a sparheltbe, amin főznek, ott is alusznak, praktikusnak praktikus, de mindig, mindenütt hideg volt. S akkor csizma, benne kapca, vagy miegyéb. Karácsonyfa: egy-két fenyőág összekötözve, néminemű dísz, és mindenütt ugyanaz: töltött káposzta. Mutatta Berta, hogy ő is meghízott, mert ő is innen-onnan kapta a kóstolót. Ő meg csomagolt kóstolót nekünk. S Piroska, ahonnan szoktam telefonálni, szintén. Na végre, ettem igazi, erdélyi véres és májas hurkát. Úgy gondoltam, hogy Annácskát, és ha ő nem tud jönni, akkor Zolikáékát hívom meg egy erdélyi vacsorára. De Annácska Miskolcon volt. Nórival és Anikóval. No persze, a fél falu azon búsul, hogy nem tudja meghallgatni az Anikó készítette interjút. Mert nem jön be a Petőfi adása. A kazettát Berta könnyes szemmel hallgatta. Én is meghatódtam. Ilyet még nem pipáltam. De. Mikor az *Asszony a frontort* írtam és először elolvastam egybe, azt hittem, hogy sütye vagyok, hogy a saját emlékeimen meghatódok. De aztán rájöttem, hogy valóban az a könyv most is, ott is hat. Mondták, hogy elkönnyesedtek rajta.

Szóval Miklós. Valahol, ha akarom, ha nem, még mindig a ruháiban járok. Most a drapp kordbársony nadrágját hoztam rendbe. Kicsit becsíptem a derekát, hogy ne legyen olyan bő, hosszabb a kelleténél, nem baj. Otthon vagyok benne, és a pulóverjében. Pedig hiú vagyok. De mégis megfoghatatlanul, állandóan jelen van, pedig nem vagyok megköltve. Eszembe jutott, hogy régen kinéztem az ablakon, mikor ment az úton, és távolodott. És mondtam magamban, hogy ott megy az életem fele. Az életem nagyobbik fele.

*

Tegnap, csütörtökön jöttem be a kórházba. Ma péntek, eltávozásit kérek, mert a Mészöly-kuratórium összeül. Nem tudom, Bea hogy szervezte, hogy az én lakásomra hívta őket, mikor éppen ő ajánlotta, hogy ha nálam vagyunk, akkor állandóan jönnöm-mennem kell, hol a kapcsengő, van-e elég szék, ital, sütemény, fekete, telefonok. Nem, ez nem megy. Most érzem, hogy sok nekem időnként, annyi minden történik. Persze, ha belegondolok: Róma után három nap, és Erdély, Erdély után három nap, és kórház, és köztessen, te jóisten, annyi posta, hogy kiesett a ládából. Vacsorák, telefonok, mosás, ügyintézés, bevásárlás, pakolás. (Meg egy nap lenn voltam Orosziban.)

Tehát Zolikáék Orosziban. Gyönyörűen tartják a kertet, úgy, ahogyan volt. De mikor beléptem a szobámba, a gyerekek szanaszét hagyták a holmijukat, kinyitva rádió, televízió. Úgy éreztem, hogy idegen vagyok, és nincs helyem. Furcsa érzés volt. Rossz érzés. Aztán segítettem Szilvinek mosogatni, Zolika mondta: nagynéném, ne rakja el az edényt, mindennek más helye van, és Szilvi nem fogja találni. Valóban, mindennek más helye volt. Egy vookot kaptam tőlük karácsonyra, biztosan nem fogom egyedül használni. Ki akarom vinni. De már úgy tele van a ház, hogy nincs hová rakni. Pesten is furcsa módon tele van a ház. Annyi mindent kaptam a születésnapomra, és aztán is. Nyomasztanak a tárgyak.

*

Mikor Erdélyből megérkeztünk, Gábor az összes csomagomat fölhordta, kirakta. Megható, mert azért elég hosszú út volt Kidéből ide. Előttünk jött a meleg. Megérkeztünk Budapestre, meleg van. Mindjárt visszatelefonáltam Kidébe Piroskának. Aztán leülünk, a halálról beszélgetünk, és a következő történik. Koppanás hallatszik a teraszos szobából. Világosan, egyértelműen. Beszaladok megnézni, semmi. Megint hallatszik a koppanás, behívom Gábort, ő is hallja. Keressük, hogy mi az, szerintem egy állat, de nem, semmi, hol jöhetett volna be? Megint koppanás. Egyértelmű, tiszta hang. Nem bútor. És találunk egy Annácska-süteményt a földön, a fotel mellett. Megdöbbenő. Mert amikor beléptem és körbenéztem – fölmentem először üres kézzel. Ilyet se igen pipáltam életemben. Minden csomag nehéz volt, csak a táskám vittem. Persze volt bab és tojás, és alma, és dió mindenkinek, és kóstoló, befőttek, savanyúság, téli ruhák, Zolikáékak vettem rahátot és halvát –, tehát akkor, mikor fölgyűjtöttem a villanyokat, nem volt ott a sütemény a földön. Mondom, nézzük meg a süteményt. Születésnapomra Annácska mindenikbe egy üzenetet rejtett. Gábor nagy nehezen kettéharapta, mert megszáradt közben. Ez az üzenet. Egyrészt Annácska üzenete, másrészt ki az, aki most üzen így? Elég enigmatikus: "aki nem törődik halála idejével, az megismeri a földi öröklétet, de nem él vele." (Meg kell nézzem pontosan még egyszer.) Megdöbbenő volt.

Azzal vége van az estének, korán volt még, de fáradt voltam, Gábor hazamegy. Végre saját fürdőszoba, saját ágy. Nem kutya. Jól alszom, nem gondolok szellemekre. Gizivel beszélek, aki azt mondja, hogy aztán, ha benyúl egy kéz? Nem, nem nyúl be egy kéz. De azért különös volt mint jelenség. A házban rajtam kívül senki, ahogy szokott lenni, senki. Mónikáék elutaztak, a lenti új lakó, aki a követségen dolgozik, hol van, hol nincs, de inkább nincs. Éppen beszéltek Gizivel, nem az a fontos, hogy egyedül vagyok a házban, hanem a tudata ennek. Aztán találtam egy levelet, hogy ott aludt egy éjszaka Judit. Föl is hív, és mondja, hogy ő duplára zárta az ajtót, és még elé tett valamit, ő nem félős, de ekkora házban egyedül lenni Budapesten, az nehéz. Éppen tűnődtem rajta, hogy mikor Zolika kivitt Oroszba tegnapelőtt, ott be volt zárva nappal is a ház ajtaja, miközben benn voltak, a két fiú, Szilvi és Dzseki. Döbbenetes számomra. Pesten is nyitva tartom az ajtót. Ez valami más, nem a realitással függ össze. Semmi sem a realitással függ össze. Csak egy valóság van, a belső. (Közben kell nézzem az órát, hogy mikor kezdődik a víz alatti torna.)

*

Ugrás, mint szokott lenni, aztán visszatérek a süteményhez. Tehát itt az, hogy a kórházba egyedül jövök, Miklós se kísért be soha a kórházba, megszoktam. De mégis nehéz, – cipekedek egyedül. Szóltam a sofőrnek, hogy segítsen a csomagjaimmal, jöjjön föl, mert idehoztam kosarat és moszarát, olvasnivalót. És kell a vitzornához fürdőfelszerelés és papucs, megint másik tornához... (egek, nem mentem le a csoporttornára, a tornatermire). Aztán van itt fenn kiscsoport, aztán víz alatti tangentor. Reggel kezdtem, hét óra valamikor, úszás, utána tangentor, utána ultrahang, utána elkéstem az EKG-t, utána nagyvizit, utána válltorna, vízitorna, utána meg kell nézzem, hogy mi. És ritex, és a délutáni programot nem tudom, de háromkor indulok a Mészöly-ülésre. Mennyi idő alatt érek innen oda?

Úgy csúsztak reggel az utak, hogy alig lehetett járni. De most süt a nap és olvad.

Fölhív, aki a lakásban van, vagy én őt, talán Dánielnek hívják, nem tudom. Megterítettem, hagytam neki ebédet, a hűtőben is enivalót, és dolgozik, és dolgozik, és átnézi a több ezer könyvet, hogy hol van Miklósnak bejegyzése, vagy ajánlás. Te jóisten, mekkora zúrzavar fog támadni, mert Miklós unta a dedikálást, amikor hoztak egy nagyobb könyvcsomagot, s egy fél évig is

telefonálgattak, mikor jöhetnek utána, akkor meguntam és dedikáltam helyette. Volt egy Miklós írásom. És amikor az utóbbi évben már nem levelezett, akkor helyette írtam – nem magyarázkodtam, hogy így-úgy, beteg, és nem tud írni –, egyszerűen nagyon rövid leveleket, lapokat írtam. Most, hogy gyűjtjük be a kéziratokat, valaki ír, hogy neki van vagy három-négy levelezőlapja az utolsó évből. Nagyon megörültem, mert tudtam, hogy akkor már nemigen írt, és változott is az írása. (Nagyon nehéz nézni is. De örültem.) Válaszoltam is, elküldte. Hát én írtam őket. Az első percben megdöbbenett az írásom közelsége és távolsága. Egy időben nagyon másként írtunk, aztán nagyon hasonlóan, aztán megint másként. Most az én írásom is lassan épül le. Te jóisten, mekkora kavardás lesz. Most a PIM már az én leveleimet is gyűjti, és régebben és most is titokban Margit válaszol helyettem egyes levelekre, aztán én csak aláírom. No, lesz munka különválasztani. Egyszer Molnár Márta, Sárköziné mutatott egy lapot, hogy azt Flóra írta. Olyan pontosan fölvette Illyés Gyula írását, hogy nem lehetett megismerni.

Az egér. Hazatelefonálok, és azt mondja Dávid, aki ott van a lakásban és a hagyatékon dolgozik. Hm, furcsa, hogy egy idegent ott hagyok a lakásban. Nem is a tárgyakat féltém, nem is a pénzt, amit meg se számoltam, se a valutát, se a forintot, úgy is elfelejtem mennyi volt. Úgy váltottam be, hogy legyen Kidébe is. – Mikor mentem Olaszországba, aztán nem fogadták el az eurót, lejt kértek. Szerencsére azt is váltottam be a határon. Kapuson viszont euróban, lejben, forintban egyformán számoltak a kalotaszegiek. Vették a kis készüléküket, s mondták az árakat. Tehát ott hagytam mindent, nem az az érdekes, hanem hogy mennyire féltenek, és mennyire félték én is minden sor kéziratot. És annyira bántott, hogy amikor ott volt Márton András, és egy képhez kért Miklós-kézírást, nem adtam, csak egy kicsi cikket. Úgy éreztem, hogy egyet se adhatok oda. Pedig hát Istenem.

Telefonálok haza, és azt mondja Dávid, van egy rossz hírem: láttam egy egeret, ahogy bújik be a dobogó alá. Egy mézes csókot lopott el, és azt akarta elvinni. Sic. A szellemek. Mert tényleg úgy tűnt, mikor mind a ketten hallottuk, hogy koppant, s megtaláljuk a földön az Annácska mézesét. No de hát? Hogy választott az egér? És most? Hány év után írta Miklós a Jelentést öt egérről? Nem akarom misztifikálni. De misztifikálom. Mindig a Jung koincidenziája jut eszembe. S persze, ahogy mondta a természetgyógyászom, hogy én hiába akarom meggyógyítani, ha nem akar élni, meg látni se. De ha él akkor, akkor mit nem akar látni? Már megint mit nem akarok látni?